

Atbalsta un profilakses modelis

SIEVIETĒM, KAS CIEŠ AR DZIMUMU SAISTĪTAS VARDARBĪBAS DĒĻ

SATURS

1. NODAĻA. Projekts WOMPOWER.....	4
2. NODAĻA. Konceptuālais satvars: ar dzimumu saistīta vardarbība	6
3. NODAĻA. No intīmā partnera vardarbības cietušo sieviešu pieredze	9
4. NODAĻA. Intīmā partnera vardarbības vispusīga novēršana un atbalsta pasākumi cietušajām – WOMPOWER modelis.....	14
5. NODAĻA. Nobeiguma piezīmes.....	25
Atlasītie literatūras avoti un bibliogrāfija	26

PROJEKTA ATTĪSTĪTĀJI

Fonds SURT (Spānija; autori: Mar Camarasa, Laura Sales Gutiérrez, Amanda Alexanian)

Rumānijas Mūžizglītības biedrība (Rumānija; autori: Emilia Saulescu, Simona Musteata)

2014. gada aprīlis

Publikācija sagatavota ar Eiropas Komisijas programmas DAPHNE III finansiālo atbalstu.

Par publikācijas saturu atbild tās autori, un publikācija neatspoguļo Eiropas Komisijas viedokli.

Priekšvārds

Šis informatīvais materiāls ir paredzēts speciālistiem, kuri palīdz sievietēm, kas cietušas ar dzimumu saistītas vardarbības dēļ; proti, brošūras mērķauditorija ir psihologi, terapeiti, mentori, treneri, konsultanti un citi speciālisti.

Informatīvais materiāls ir izstrādāts Eiropas Savienības programmas DAPHNE III finansētajā projektā „**WOMPOWER – Atbalsts ģimenes vardarbībā cietušām sievietēm, veidojot integrētu apmācību, konsultāciju un palīdzības modeli**”.

Informatīvais materiāls ir izstrādāts, lai:

- ✓ skaidrotu ar dzimumu saistītas vardarbības jēdzienu;
- ✓ apkopotu intīmā partnera vardarbībā cietušo sieviešu pieredzi, kas iegūta šajā projektā īstenotajā pētījumā;
- ✓ iepazīstinātu ar izstrādāto WOMPOWER modeli – Intīmā partnera vardarbības vispusīga novēršana un atbalsta pasākumi cietušajām.

Informatīvo materiālu papildina projektā izdots DVD, kurā elektroniskā formātā ir pieejami visi projekta gaitā izstrādātie materiāli, tostarp WOMPOWER modelis ar dažādiem instrumentiem.

Ceram, ka šis materiāls noderēs, palīdzot un sniedzot atbalstu sievietēm, kuras cietušas intīmā partnera vardarbības dēļ.

1. nodaļa.

PROJEKTS WOMPOWER

Projektu „**WOMPOWER – Atbalsts ģimenes vardarbībā cietušām sievietēm, veidojot integrētu apmācību, konsultāciju un palīdzības modeli**” līdzfinansē Eiropas Savienības programma **DAPHNE III** (Nr. JUST/2012/DAP/AG/3008).

Projekta īpašie mērķi ir:

- ✓ pētījums par projekta partnerības valstu nacionālajām programmām un tiesību aktiem attiecībā uz vardarbību pret sievietēm, kā arī pētījums par sieviešu pieredzi, piedzīvojot vardarbību ģimenē;
- ✓ izveidot integrētu modeli sievietēm, kuras cieš vai var ciest no vardarbības ģimenē/ dzimuma vardarbības;
- ✓ sagatavot izglītojošus un informatīvus materiālus politikas veidotājiem, speciālistiem, kuri ir iesaistīti pieaugušo izglītībā, par vardarbību pret sievietēm, sieviešu tiesībām un pieejamo atbalstu vardarbībā cietušām sievietēm;
- ✓ organizēt izpratnes veicināšanas seminārus un konferences, tiešā veidā iesaistot mērķa grupu un ieinteresētās personas.

Projekta galvenie rezultāti ir:

pētījums un analītisks ziņojums; integrēts apmācību, konsultāciju un palīdzības modelis, tostarp tiešsaistes platforma, kurā var iegūt informāciju un saņemt konsultācijas; apmācība, kā arī klātienē un tiešsaistes konsultācijas sievietēm no mērķa grupas; informatīvie materiāli sievietēm, politikas veidotājiem un speciālistiem; izpratnes veicināšanas konferences un semināri; projekta DVD.

Projekts ilgst divus gadus – no 2013. gada 1. janvāra līdz 2014. gada 31. decembrim.

Vairāk informācijas par projektu ir tīmekļa vietnē:

www.srep.ro/wompower/

Projektā iesaistītie partneri:

Rumānijas Mūžizglītības biedrība (projekta koordinators, Rumānija)

www.srep.ro

Sieviešu fonds SURT (privāts fonds, Spānija)

www.surt.org

Valensijas pilsētas pašvaldības policija (Spānija)

www.policia.local.valencia.es

Oulu Mātes un bērnu patversmju asociācija (Somija)

www.ensijaturvakotienliitto.fi/jasenyhdistykset/oulun_ensi-ja_turvakoti_ry/

Veselības un ceļu satiksmes drošības laboratorija (LaHeRS),
Sociālā darba nodaļa, Tehnoloģijas izglītības institūts (TEI)
Krētā (Grieķija)

lahers.seyp.teicrete.gr

Sieviešu atbalsta un informācijas centrs (Igaunija)

www.naistetugi.ee

Upsalas pašvaldības Veselības un sociālās labklājības nodaļa
(Zviedrija)

www.uppsala.se

Biedrība „Resursu centrs sievietēm „MARTA”” (Latvija)

www.marta.lv

E.N.T.E.R. (Austrija)

www.enter-network.eu

2. nodaļa.

KONCEPTUĀLAIS SATVARS: AR DZIMUMU SAISTĪTA VARDARBĪBA

TERMINOLOĢIJA

Viena no būtiskākajām problēmām, ar kurām saskaras politikas veidotāji un speciālisti, kuri risina ar dzimumu saistītas vardarbības jautājumus, ir vienoties par kopīgu izpratni attiecībā uz izmantoto terminoloģiju.

Izmantot atbilstošu terminoloģiju ir būtiski, jo tā palīdz speciālistiem izprast un risināt ar šo problēmu saistītos jautājumus. Turklāt, ja dažādās valstīs tiek lietota atšķirīga terminoloģija, ir grūti iegūt salīdzināmus datus un novērst šīs problēmas izpausmes starptautiskā līmenī.

Runājot par vardarbību pret sievietēm, starptautiskās organizācijas izmanto galvenokārt divus terminus: **vardarbība pret sievietēm** un **ar dzimumu saistīta vardarbība**.

Apvienoto Nāciju Organizācija un Eiropas Padome lieto terminu „**vardarbība pret sievietēm**”, kas ir „jebkurš ar dzimumu saistīts vardarbības akts, kas sievietēm rada vai var radīt fizisku, seksuālu, psiholoģisku vai finansiālu kaitējumu vai ciešanas; tas attiecas arī uz šādu vardarbības aktu draudiem — piespiešanu vai patvaļīgu brīvības atņemšanu neatkarīgi no tā, vai šāda vardarbība notiek sabiedriskajā vai privātajā dzīvē”.

Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts norāda, ka **ar dzimumu saistīta vardarbība** ir vardarbība, kas ir vēsta pret personu tās **dzimuma dēļ**. Šāda vardarbība uzskatāma par rīcību, kas pārkāpj personas pamattiesības uz dzīvību, brīvību, drošību, cieņu, sieviešu un vīriešu līdztiesību, nediskrimināciju, kā arī fizisko un garīgo neaizskaramību”.

Ņemot vērā iepriekš minētās definīcijas, šajā informatīvajā materiālā pamīšus izmantoti termini „ar dzimumu saistīta vardarbība” un „vardarbība pret sievietēm”.

AR DZIMUMU SAISTĪTAS VARDARBĪBAS PAVEIDS: INTĪMĀ PARTNERA VARDARBĪBA

Ar dzimumu saistīta vardarbība jeb vardarbība pret sievietēm var izpausties dažādi, piemēram, psiholoģiski, fiziski, seksuāli, finansiāli un sociāli. Tā var pastāvēt gan sabiedriskajā, gan privātajā dzīvē.

Eiropas Padomes leteikumā par sieviešu aizsardzību pret vardarbību (2002) teikts, ka par vardarbību pret sievietēm uzskata (bet ne tikai) „vardarbību ģimenē vai mājās, tostarp fizisku un garīgu agresiju, emocionālu un psiholoģisku ļaunprātīgu izmantošanu, izvarošanu un seksuālo vardarbību, incestu, izvarošanu, ko veic dzīvesbiedrs, pastāvīgs vai gadījuma partneris un kopdzīves partneris, noziegumus, kas izdarīti, aizstāvot godu, sieviešu dzimumorgānu un seksuālu sakropļošanu un citas sievietēm kaitīgas tradicionālas ieražas, piemēram, piespiedu laulības”.

Attiecībā uz šajā brošūrā ierosināto pakalpojumu galvenā uzmanība tiek pievērsta īpašam ar dzimumu saistītas vardarbības paveidam, proti, **intīmā partnera vardarbībai** pret sievieti. Pasaules Veselības organizācija intīmā partnera vardarbību definē kā intīmā partnera vai bijušā partnera rīcību, kas rada fizisku, seksuālu vai psiholoģisku kaitējumu, tostarp fizisku agresiju, vardarbīgu dzimumtieksmes apmierināšanu, psiholoģisku ļaunprātīgu rīcību vai kontroli (*Krug et al, 2002*). Attiecībā uz intīmā partnera vardarbību pret sievietēm šī definīcija ietver vardarbību pret sievietēm, ko pastrādājis sievietes pašreizējais vai bijušais dzīvesbiedrs vai partneris.

AR DZIMUMU SAISTĪTA VARDARBĪBA: CILVĒKTIESĪBU PĀRKĀPUMS, DZIMUMU NEVIENLĪDZĪBAS IZPAUSME

Ar dzimumu saistīta vardarbība ir pamattiesību un brīvību pārkāpums, piemēram, šāda vardarbība iedragā tiesības uz brīvību un drošību, kas minētas Eiropas Savienības Pamattiesību hartā (2000).

Ar dzimumu saistīta vardarbība ir strukturālās dzimumu nevienlīdzības izpausme, proti, tā ir strukturāla problēma, kuras pamatā ir neproporcionāls varas sadalījums starp sievietēm un vīriešiem patriarhālajā sabiedrībā. Tādā veidā izpaužas vīriešu vara, un vīrieši to izmanto, lai iegūtu un uzturētu savu statusu un autoritāti pār sievietēm.

Ņemot vērā iepriekš minēto, šāda vardarbība ir spēcīgs, vīriešiem noderīgs instruments, kas sekmē patriarhālo sistēmu. Konvencijas par jebkādas sieviešu diskriminācijas izskaušanu Vispārīgajā ieteikumā Nr. 19 (1992) teikts, ka vardarbība pret sievietēm ir „vardarbība, kas vērsta pret sievieti tāpēc, ka viņa ir sieviete, vai vardarbība, kas skar sievietes neproporcionāli”.

Ar dzimumu saistīta vardarbība bieži vien tiek **paciesta un pielauta**. Socializēšanās procesā dzimumu lomas tiek nodotas, iemācītas un pieņemtas kā dabiskas.

Sabiedrībā valda priekšstats, ka vīrietim ir jābūt spēcīgam, aktīvam, neatkarīgam un drosmīgam. Savukārt sievietei ir jābūt sentimentālai, pasīvai, apgādājamai un bailīgai, kas ir mazāk prestižas īpašības.

Pašreizējā **dzimumu sistēma** uztur hierarhiju, kas strukturē nevienlīdzīgas varas attiecības starp sievietēm un vīriešiem, kā rezultātā pastāv neproporcionāla zināšanu, īpašumu, ienākumu, pienākumu un tiesību sadale. Tomēr dzimumu lomas tiek uzskatītas par dabiskām, jo šāda nevienlīdzība tiek pieņemta kā norma.

3. nodaļa.

NO INTĪMĀ PARTNERA VARDARBĪBAS CIETUŠO SIEVIEŠU PIEREDZE

Projektā WOMPOWER tika veikts pētījums par sieviešu pieredzi saistībā ar vardarbību un viņu vajadzību saņemt palīdzību vardarbības seku mazināšanai; pētījuma mērķis bija iegūt informāciju, lai izstrādātu apmācību, atbalsta un konsultāciju modeli sievietēm.

Datu apkopošanai tika veiktas 122 daļēji strukturētas intervijas ar sievietēm (jeb izdzīvotājām), kuras cietušas no intīmā partnera vardarbības; pētījums tika veikts 7 projekta partnervalstīs, proti, Rumānijā, Spānijā, Grieķijā, Somijā, Zviedrijā, Igaunijā un Latvijā.

Galvenie pētījuma rezultāti izklāstīti tālāk materiālā. Viss ziņojums ir pieejams projekta tīmekļa vietnē www.srep.ro/wompower/, sadaļā „Rezultāti”.

Jāņem vērā, ka pētījums tika veikts valstīs ar atšķirīgu tiesisko regulējumu attiecībā uz vardarbību pret sievietēm un atšķirīgu sociālo situāciju.

Pētījumu rezultātu aprakstā vairāki aspekti pētījuma laikā tika minēti vairākkārt, bet bija arī būtiskas atšķirības. Kaut arī pētījums dod ieskatu problēmā, tas nav reprezentatīvs un neatspoguļo intīmā partnera vardarbību minētajās septiņās valstīs. Materiāla beigās norādītie literatūras avoti un bibliogrāfija var noderēt plašākas informācijas gūšanai.

Projekta galvenie rezultāti ir:

- ✓ Pētījumā piedalījās sievietes vecumā no 20 līdz 57 gadiem.
- ✓ Visas pētījuma dalībnieces bija intīmā partnera vardarbības upuri.
- ✓ Lielākajai daļai pētījuma dalībnieču pētījuma veikšanas laikā nebija partnera, viņas bija aizgājušas no partnera, sākušas šķiršanās procesu vai bija jau šķirtas. Tikai dažas sievietes bija precējušās vai attiecībās ar varmāku.
- ✓ Lielākajai daļai pētījuma dalībnieču bija vidējā izglītība vai pamatzglītība; tikai dažām sievietēm bija universitātes diploms.

Vardarbības izpausmes veidi

- ✓ Sievietes visbiežāk cieš no atkārtotas fiziskas vardarbības. Līdztekus fiziskai vardarbībai ir pastāvējis arī vārdisks un psiholoģisks terors, daudzos gadījumos arī seksuālā vardarbība.
- ✓ Atsevišķos gadījumos sievietes cieta no finansiālās vardarbības.
- ✓ Sociālā izolācija un kontrole bija neatņemama cietušo sieviešu dzīves sastāvdaļa.

„Es jau 28 gadus cīnos, ciešu... Viņš sīta, viņš izturējās agresīvi gan pret mani, gan bērniem.” (R05)

„Esmu piedzīvojusi fizisku un emocionālu vardarbību. Abas. Varētu teikt, ka sākumā vairāk izpaudās emocionālā vardarbība, bet pēc tam tā pārvērtās fiziskā vardarbībā.” (F17)

Ļaunprātīgas rīcības izpausmes

Ļaunprātīga rīcība un vardarbība atkārtojas, lielākajā daļā gadījumu tā turpinās gadiem ilgi. Parasti pirmās vardarbības pazīmes var konstatēt jau attiecību sākumā, arī ejot uz randiņiem.

Kur parasti tiek pastrādāta vardarbība?

Vardarbība tiek pastrādāta mājās vai mašīnā. Saskaņā ar sniegto informāciju sabiedrībā varmāka reti atklāj savu īsto būtību. Liecinieki nav vajadzīgi; varmākas nevēlas, lai kāds vardarbības aktus redzētu, un ļoti bieži tur šo savu personības šķautni noslēpumā. Vardarbības aktu varmāka parasti īsteno mājās, kad pāris ir divatā; nereti mājās var būt arī bērni, bieži citā istabā. Tomēr lielākajā daļā gadījumu cietušās sievietes atzina, ka galu galā arī bērni kļūst par vardarbības aculieciniekiem, atsevišķos gadījumos arī paši ciešot no fiziskas, psiholoģiskas vai – vēl ļaunāk – seksuālas vardarbības.

„Viņš viņu [savu pameitu] seksuāli izmantoja četrus gadus, līdz viņai iestājās grūtniecība.” (ES4)

Kas izraisa vardarbību?

Ar dzimumu saistīta vardarbība ir instruments, ko vīrieši izmanto, lai iegūtu un saglabātu savu statusu un autoritāti pār sievietēm. Vardarbības aktu var ierosināt jebkas, piemēram:

- ✓ triviālas situācijas, kas nereti ir saistītas ar dzimumu kārtības graušānu;
- ✓ alkohola vai narkotiku lietošana;
- ✓ greizsirdība;
- ✓ varmākas nosliece kontrolēt upuri.

Reakcija uz vardarbību: no klusēšanas līdz rīcībai

Pētījuma dalībnieces atklāj, ka uz vardarbību reaģē dažādi. Dažas sievietes ilgu laiku pacieš vardarbību un ir savam partnerim paklausīgas, bet galu galā tomēr meklē palīdzību.

• Klusēšana

Lielākajā daļā gadījumu upuris uz vardarbību reaģē, nevis meklējot palīdzību, bet slēpjot incidentu no draugiem, radniekiem un speciālistiem (ārstiem, policistiem u.c.).

• Rīkošanās

Vēlāk, vardarbībai kļūstot smagākai, upuri cenšas meklēt palīdzību sieviešu patversmēs vai cietušo sieviešu atbalstu dienestos, policijā vai pie jurista, turklāt gandrīz visas cietušās sievietes atklāj notikušo sev tuviem draugiem un radniekiem.

Galvenie faktori, kas liedz cietušajām sievietēm lūgt palīdzību: bailes no varmākas; emocionāla atkarība no varmākas; kauns par situāciju ģimenē; vēlme aizsargāt bērnus; finansiālā atkarība; sociālo sakaru trūkums; neziņa par to, kur meklēt palīdzību; cerība, ka varmāka mainīsies; zema pašvērtība.

Palīdzības meklēšana

Lielākā daļa pētījuma dalībnieču norādīja, ka vislielāko palīdzību un atbalstu sniedz sieviešu patversmju un cietušo sieviešu palīdzības dienestu darbinieki; dažkārt sievietes pieminēja arī policijas profesionālo izturēšanos un atbalstu, tomēr dažas pētījuma dalībnieces atklāja, ka viņām ir bijusi negatīva pieredze, saskaroties ar policijas darbu.

Lielākajā daļā gadījumu pozitīva loma bijusi arī ģimenei un draugiem, augstu vērtēta arī iespēja saņemt juridiskos pakalpojumus; juristi ir bijuši izpalīdzīgi.

„Vispirms man palīdzēja vecāki un daži labi draugi. Pēc tam es pēc palīdzības vērsos cietušo sieviešu atbalsta grupā.” (SP1)

Vardarbības sekas

Vardarbība traumē ne tikai sievieti, bet arī viņas bērnus. Vardarbības **ietekme uz psihi** ir ilgstoša, un lielākā daļa sieviešu joprojām izjūt sekas. Tās ir, piemēram, nemiers, nogurums, raudāšana, depresija, atmiņas zudums, bezmiegs, emocionālais trulums, emociju trūkums, kā arī pašnāvnieciskas domas.

Daudzas sievietes saskārās ar **smagām finanšu problēmām**.

Daudzu sieviešu stāstos tika minēts arī **izolētības** aspekts. Sociālo sakaru trūkumu vairāk akcentēja sievietes migrantēs.

„Man šķiet, tas mani [skāra] emocionāli; tagad es ikvienu cilvēku uzlūkoju kā potenciālu varmāku. Bez piparu gāzes flakoniņa no mājas vairs neizeju. Es baidos.” (ES9)

Cietušo sieviešu vajadzība pēc atbalsta

- ✓ Pirmkārt, cietušajām sievietēm ir nepieciešams emocionāls atbalsts un informācija.
- ✓ Otrkārt, sievietēm vajadzīgs finansiāls atbalsts vai palīdzība darba meklējumos.
- ✓ Treškārt, cietušajām sievietēm ir nepieciešama juridiska palīdzība. Jāuzsver, ka migrantēs ir vēl neaizsargātākas.

Atgūšanās

Par spīti neaizsargātībai, ko pētījumā min arī sievietes, lielākā daļa tomēr **spēj rast izeju no šīs situācijas**, vismaz daļēji, un aiziet prom no vardarbīgā partnera. Savukārt lielākā daļa sieviešu, kuras savu partneri vēl nav pametušas, izmanto iespējas palielināt savu rīcībspēju.

Jānorāda, ka intervētās sievietes tika sameklētas ar atbalsta organizāciju starpniecību, un tas nešaubīgi ir ietekmējis rezultātus.

Secinājumi

Līdztekus sieviešu patversmju sniegtajam psiholoģiskajam atbalstam cietušajām sievietēm patiešām vajadzīgs vispusīgs atbalsts (palīdzība profesionālajā integrācijā, sociālā iekļaušanās, arodapmācība u.c.) un palīdzība to ikdienas problēmu risināšanā, kuras radušās bīstamās situācijas dēļ (mājvieta, atbalsts bērniem u.c.).

„Ko man šobrīd visvairāk vajadzētu? Kādu, kurš mani uzklausa, man vajag izrunāties par to, ko esmu piedzīvojusi un kā dzīvoju šobrīd.” (SP19)

Šīs svarīgās vajadzības nedrīkst ignorēt, ja vēlamies izveidot efektīvu atbalsta sistēmu personām, kuras cietušas intīmā partnera vardarbības dēļ.

Par galveno uzdevumu būtu jāizvirza mērķis **novērst vardarbību**, jo tās radītās sekas var mazināties, tomēr tās nekad neizzudīs pavisam.

4. nodaļa.

INTĪMĀ PARTNERA VARDARBĪBAS VISPUŠĪGA NOVĒRŠANA UN ATBALSTA PASĀKUMI – WOMPOWER MODELIS

4.1. IZSTRĀDĀTĀ MODEĻA PAMATS

4.1.1. Metodoloģiskā pieeja

Ierosinātā modeļa pamatā ir atsevišķas metodoloģiskās pieejas.

- **Galvenais uzdevums – palielināt sieviešu rīcībspēju**

Rīcībspējas palielināšanas procesā sievietē sāk izprast savu personīgo, privāto un sabiedrisko pakļautību un apzināties savas tiesības, kā arī nepieciešamību mainīt situāciju un veidot jaunas varas attiecības cilvēku starpā. Rīcībspējas palielināšanas process ir ļoti būtisks, jo tas palīdz gan novērst vardarbību, gan atbalstīt intīmā partnera vardarbības upuri.

- **Krusteniskā perspektīva**

Kimberlija Krenšova (*Kimberle W. Crenshaw, 1991*) norādīja, ka krusteniskā perspektīva ir „vairāku identitāšu un piedzīvotās izstumšanas un pakļautības krustošanās. Tā attiecas uz dzimumu, rasu un cita veida atšķirību kategoriju mijiedarbību cilvēku dzīvē, sociālajā praksē, institucionālajā kārtībā un kultūras ideoloģijā, kā arī uz šīs mijiedarbības rezultātiem varas izteiksmē”.

Krusteniskā pieeja akcentē atšķirīgu sieviešu individuālo pieredzi, kā arī vardarbības strukturālos cēloņus. Ņemot vērā mūsdienu multikulturālo sabiedrību, šāda pieeja ir ļoti būtiska.

- **Ekoloģiskais modelis**

Urijs Bronfenbrenners (*Urie Bronfenbrenner, 1994*) norāda: lai saprastu cilvēka attīstību, visa ekoloģiskā sistēma, kurā notiek izaugsme, ir jāvērtē kopumā. Šo sistēmu veido 5 sociāli organizētas apakšsistēmas, kas sekmē un virza cilvēka izaugsmi. Tā ir gan mikrosistēma, kas saistīta ar attiecībām starp attīstības procesā iesaistīto personu

un tās tuvāko vidi, piemēram, ģimeni, gan arī makrosistēma, kas saistīta ar kultūras institucionālajiem modeļiem, piemēram, ekonomiku un zināšanām.

Ekoloģiskā pieeja ar dzimumu saistītai vardarbībai izvirza koncepciju, ka vardarbība ir daudzšķautņaina problēma, kuras pamatā ir personīgo, ar situāciju saistīto un sociāli kulturālo faktoru saspēle.

• Zināšanās balstīta pieeja

Zināšanās balstīta pieeja ļauj atgūt un novērtēt tos resursus, kurus katram indivīdam ir nodrošinājusi tā pieredze. Lai varētu palielināt sieviešu rīcībspēju un rast iespējas atgūties no vardarbīgās situācijas, ir svarīgi atgūt šos resursus un saskatīt to pozitīvo lomu turpmākajā dzīvē. Tāpēc īpaši jāstiprina dažādās jomās apgūtās un pilnveidotās sieviešu iemaņas un atgūšanās procesā jāļauj tām izpausties.

4.1.2. Obligātie kvalitātes standarti

Gan Eiropas Padome (2007), gan Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts (2012) izvirzīja **pamata standartus palīdzības dienestiem**, kurā atbalstu saņem sievietes, kas pārdzīvojušas intīmā partnera vardarbību. Veidojot un ieviešot palīdzības pasākumus, šie pamata standarti ir jāņem vērā. Tie ir, piemēram:

- ✓ uz dzimumu balstīta izpratne par vardarbību pret sievietēm;
- ✓ rīcībspējas palielināšana un patstāvība;
- ✓ daudzveidība un nediskriminācija: dienestu darbā ir jārespektē pakalpojumu lietotāju daudzveidība; jāīsteno nediskriminējoša pieeja;
- ✓ pašāvēģība, drošība un cieņa pret cilvēku: palīdzības dienestiem ir jānodrošina, ka pakalpojumu sniegšanā par prioritāti tiek izvirzīta cietušo sieviešu drošība un cieņa pret tām;
- ✓ konfidencialitāte;
- ✓ taisnīga piekļuve dienestiem, kuru pakalpojumi tiek nodrošināti bez maksas.

Attiecībā uz **pakalpojuma kvalitāti** ir svarīgi:

- ✓ veicināt un garantēt pieejamo dienestu starpdisciplināru darbu;
- ✓ garantēt koordinētu atbildes reakciju: dienestu darbiniekiem savā darbā jānodrošina attiecīga starpaģentūru sadarbība, kā arī koordinēta pakalpojumu sniegšana;

- ✓ izstrādāt protokolu, kurā noteikta struktūra un darba kārtība.

4.1.3. Profesionālās un personīgās zināšanas

Apmācību, palīdzības un konsultāciju modeļa pamatā ir speciāli pakalpojumi: svarīgi ticēt tam, ka šo darbu dara prasmīga **multidisciplināra speciālistu komanda**, kuras darbs ir tiešā veidā saistīts ar sievietēm. Šajā speciālistu komandā būtu jāiekļauj juristi, psihologi un sociālie darbinieki.

Speciālistiem ir jābūt pamatzināšanām par feminismu, dzimumu savstarpējām attiecībām un vardarbību pret sievietēm. Speciālistiem ir jāizturas ar cieņu un empātiju pret cietušajām sievietēm. Viņiem ir nepieciešamas saziņas prasmes, piemēram, prasme aktīvi klausīties, parafrāzēt un pozitīvi pārformulēt teikto, kā arī prasme strādāt ar pašpalīdzības grupām.

Speciālistu komandai jābūt zināšanām par dažādām kultūrām, lai viņi varētu efektīvi strādāt starpkultūru kontekstā.

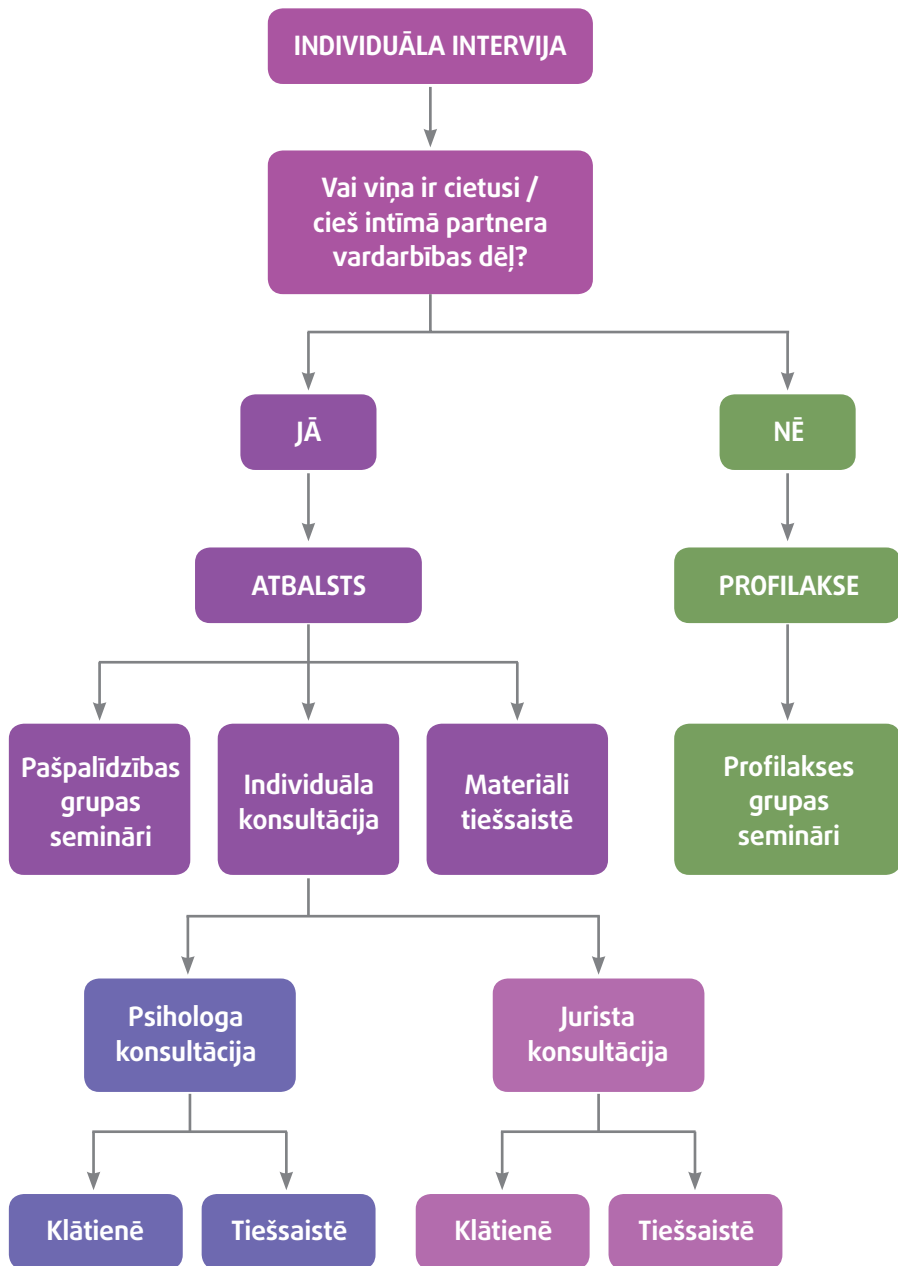
4.2. PIEDĀVĀTAIS APMĀCĪBU, KONSULTĀCIJU UN PALĪDZĪBAS MODELIS

4.2.1. Modeļa struktūra

Projektā WOMPOWER piedāvātais modelis ir **visaptverošs modelis**, kas paredzēts intīmā partnera vardarbības novēršanai. Tas ietver plašu **atbalsta un atgūšanās** pakalpojumu klāstu sievietēm, kā arī dažādus **profilakses** pasākumus.

Modeli ietilpst aktivitātes intīmā partnera vardarbības novēršanai un atbalsta pakalpojumi cietušajām sievietēm. Lai garantētu, ka sievietes, kuras izmanto pakalpojumu, jūtas droši un viņu vajadzības tiek apmierinātas, pakalpojumi ir jānošķir. Pakalpojumi iedalīti **divās kategorijās**:

- ✓ **Atbalsta (atgūšanās) pasākumi:** sievietēm, kuras **ir cietušas vai cieš** intīmā partnera vardarbības dēļ.
- ✓ **Vardarbības novēršanas (profilakses) pasākumi:** sievietēm, kuras **nav cietušas** intīmā partnera vardarbības dēļ.

4.2.2. Individuāla intervija

Ierodoties pēc palīdzības, sievieti vispirms **vienmēr intervē speciālists** (parasti sociālais darbinieks).

Individuālās intervijas galvenais mērķis ir **noskaidrot, vai sieviete cieš vai ir iepriekš cietusi intīmā partnera vardarbības dēļ**. Individuālajā intervijā vardarbības fakts tiek konstatēts, uzklusot sievietes stāstu, bažas, vajadzības un prasības. Lēmumu par novēršanas vai atbalsta pasākumu īstenošanu speciālists pieņem kopā ar sievieti.

Lai palīdzētu speciālistiem, brošūrai pievienotajā DVD iekļauti paraugi, ko var izmantot dalībnieku sniegtās informācijas pierakstīšanai un individualizētu pārbaudes pasākumu nodrošināšanai (piemēram, personas lieta, novērtējuma veidlapa u.c.).

Katrai sievietei, kura saņems atbalsta pakalpojumus, norīko **gadījuma vadītāju**, kurš virzīs problēmas risināšanas procesu. Gadījuma vadītājs var būt speciālists, kurš veicis pirmo interviju, vai kāds cits speciālists. Ieteicams šajā procesā nodrošināt stabilitāti; labāk nodrošināt vienu gadījuma vadītāju visa procesa laikā.

4.2.3. Atbalsta pasākumi

Atgūšanās procesā ietilpst divu veidu pakalpojumi, un abi ir ļoti būtiski, proti, **individuālas konsultācijas** un **pašpalīdzības grupas semināri**.

Par individuālajām konsultācijām vai dalību pašpalīdzības grupā gadījuma vadītājs vienojas ar cietušo sievieti, ņemot vērā sievietes vajadzības un speciālista novērtējumu par atgūšanās procesa posmu, kurā sieviete atrodas (ne visas sievietes, kuras nupat ir sākušas atgūties no neseno piedzīvotas vardarbības, spēj piedalīties pašpalīdzības grupā).

- **Individuāla konsultācija**

Individuāla konsultācija ir starpdisciplinārs atbalsta pasākums, kas ietver juridisko palīdzību un psihologa konsultācijas. Atgūšanās procesā individuālai konsultācijai ir ļoti liela nozīme.

Individuālas konsultācijas **galvenie mērķi** ir:

- ✓ palīdzēt pārvarēt intīmā partnera vardarbības faktu un atbalstīt sievieti atgūšanās procesā;

- ✓ veicināt sievietes dzīves apstākļu uzlabošanu;
- ✓ palīdzēt sievietei atpazīt citas vardarbības izpausmes, kurām viņa, iespējams, ir bijusi pakļauta, kā arī nodrošināt līdzekļus to novēršanai;
- ✓ sekmēt sievietes rīcībspēju, palīdzot viņai atpazīt un pilnveidot viņas zināšanas (īpaši par emocionāliem un sociāliem jautājumiem).

Atbalsta iespēju **īpašie mērķi** ir:

- ✓ **juridiskā palīdzība:** sniegt informāciju par juridiskajiem un tiesas jautājumiem sievietei, kura saskaras ar **intīmā partnera vardarbību**;
- ✓ **psihologa konsultācijas:** sniegt psiholoģisku atbalstu/nodrošināt terapiju sievietēm, kuras piedzīvo vardarbību.

Juridisko palīdzību un psihologa konsultācijas var sniegt **klātienē** vai **tiešsaistes sesijās (mājaslapa)**. Klātienē sesijas ir paredzētas sievietēm, kuras pēc pirmās intervijas piedalās atbalsta pasākumos.

Vajadzības gadījumā sieviete, kura izmanto pakalpojumus tiešsaistē un pirms tam nav piedalījies klātienē konsultācijā, ir jānosūta pie speciālistiem, kurus var satikt klātienē (ja sievietes dzīvesvieta to atļauj, viņu var nosūtīt uz centru, kurā tiek īstenots šis modelis, vai uz kādu citu palīdzības centru).

Jāpiebilst, ka **psihologa konsultācijas tiešsaistē** ir **priekšpasākums vai papildu pasākums** psihologa konsultācijai klātienē.

Psihologa un jurista konsultāciju saturs tiek plānots, ņemot vērā katras sievietes prasības, vajadzības un iespējas. Ja tiek sniegta psihologa konsultācija, ir jānovērtē, kurā atgūšanās procesa posmā attiecīgā sieviete atrodas.

• Pašpalīdzības grupas semināri

Pašpalīdzības grupas semināri ietilpst psihologa konsultāciju pasākumā un būtiski papildina individuālo psihologa palīdzību. Pašpalīdzības grupas semināri nodrošina sievietei telpu, kurā viņa var dalīties pieredzē, paust emocijas un atklāt savas bažas citām līdzīgā situācijā nonākušām sievietēm.

Pašpalīdzības grupas semināru **galvenie mērķi** ir:

- ✓ palīdzēt pārdzīvot vardarbību;
- ✓ sekmēt pārmaiņas, kas var palīdzēt atgriezties normālā dzīvē;
- ✓ aktivizēt rīcības spējas palielināšanas procesu.

Pašpalīdzības grupas semināru **īpašie mērķi** ir:

- ✓ radīt iespējas sievietēm personīgai, sociālai un profesionālai izaugsmei;
- ✓ vairot sieviešu izpratni par iespēju izmantot viņu dzīves vietā pieejamos sociālos resursus;
- ✓ spēcīnāt drošības faktorus un mazināt riska faktorus, lai tādējādi vairotu izturētspēju;
- ✓ stiprināt un sekmēt personīgo un sociālo kompetenču kopumu.

Organizējot pašpalīdzības grupas semināru, **ieteicams**:

- ✓ ņemt vērā ikvienas dalībnieces prasības un vajadzības, respektējot viņas personīgo procesu un laiku. Tas nozīmē, ka semināra dalībniekiem ir jāievēro arī konfidencialitāte;
- ✓ nodrošināt elastīgu programmu, lai varētu apmierināt to dalībnieču vajadzības, kuras var atrasties dažādos vardarbības posmos un personīgās atgūšanās procesa posmos;
- ✓ radīt empātisku vidi un rosināt sievietes līdzdarboties;
- ✓ radīt vidi, kurā sievietē var apgūt jaunas zināšanas un prasmes;
- ✓ vairot dalībnieču personīgās un sociālās prasmes, kā arī darba attīstības iespējas.

Atbalsta pasākumu (atgūšanās) programmā ieteicams rīkot **vismaz 4 sesijas**, ko var brīvi organizēt atkarībā no dalībnieču stāvokļa un prasībām. Katrā sesijā tiek apskatīti šādi jautājumi:

1. Ievads. Identitāte: no upura līdz izdzīvotājam.
2. Vardarbība: apraksts, atpazīšana un resursi.
3. Ceļš no atkarības līdz tiesībām uz pašnoteikšanos un saziņas brīvībai.
4. Ceļš no izolācijas līdz atbalsta tīklam. Mācībstunda tiešsaistes platformas lietošanā.
- 5.) Noslēgums.

WOMPOWER DVD sniedz sīkāku katra punkta aprakstu, kā arī ieteicamos noderīgos materiālus.

Pēdējā sesijā tiek sniegta mācībstunda tiešsaistes platformas lietošanā nolūkā iepazīstināt ar platformas saturu un sniegt grupas dalībniekiem pamatinformāciju un nojausmu par to, kā platforma funkcionē (vairāk par tiešsaistes platformu minēts 4.2.5. sadaļā).

4.2.4. Vardarbības novēršanas pasākumi

Vardarbības novēršanas pasākumu pamatā ir viena aktivitāte: **profilakses grupas semināri**. Profilakses grupas semināru **galvenais mērķis** ir izskaust vardarbību un samazināt varbūtību, ka sievietē kļūst par vardarbības upuri. To darot, semināru mērķis ir nepieļaut intīmā partnera vardarbības normalizēšanu un atzišanu par likumīgu.

Grupas **īpašie mērķi** ir:

- ✓ palīdzēt vairo izpratni par vardarbības problēmu;
- ✓ vairo zināšanas par stratēģijām vardarbības atpazīšanai;
- ✓ nodrošināt instrumentus un mehānismus, ar kuriem sievietē var novērst potenciāli vardarbīgu situāciju nākotnē;
- ✓ sekmēt sieviešu rīcības spējas palielināšanos.

Pēc pirmās individuālās intervijas **sieviete, kura netiek identificēta kā intīmā partnera vardarbības upuris, bet vēlas piedalīties seminārā, tiek aicināta piedalīties profilakses grupas semināros**. Ja sesiju laikā sievietē atklāj, ka ir cietusi vai cieš no intīmā partnera vardarbības, treneris/aizbildnis piedāvā viņai iespēju piedalīties individuālā intervijā vai izmantot citus pieejamos resursus.

Profilakses grupas semināru **gaitu** pielāgo sieviešu vajadzībām, programmas elastīgumam, kā arī eksperimentālajai mācību pieejai.

Profilakses grupas programmā ieteicams rīkot vismaz **4 sesijas**, ko var brīvi organizēt atkarībā no dalībnieču stāvokļa un prasībām. Katrā sesijā izskata šādus jautājumus:

1. Ievads. Dzimumu stereotipi un dzimumu lomas.
2. Izpratne par vardarbību pret sievietēm.
3. Vardarbības pret sievietēm atpazīšana.
4. Pieejamie resursi. Mācībstunda tiešsaistes platformas lietošanā.
5. Noslēgums.

WOMPOWER DVD ir sniegts precīzāks katra punkta apraksts, kā arī ieteicamie noderīgie materiāli.

Tāpat kā pašpalīdzības grupai, pēdējā sesijā tiek sniegta mācībstunda tiešsaistes platformas lietošanā, lai iepazīstinātu ar platformas saturu un sniegtu grupas dalībniekiem pamatinformāciju un nojausmu par to, kā platforma funkcionē (vairāk par tiešsaistes platformu minēts nākamajā sadaļā).

4.2.5. Tiešsaistes platforma

Galvenais tiešsaistes platformas mērķis ir **konsultēt, izmantojot tiešsaistes kanālus**, kā arī nodrošināt **informāciju** par dzimumu vardarbību un intīmā partnera vardarbību. Šī platforma palīdz gan vardarbības novēršanas, gan atbalsta pasākumu īstenošanai.

Izmantojot platformu, var aizsniegt sievietes, kuras nevēršas pie palīdzības dienestiem tiešā veidā, bet kurām ir nepieciešama palīdzība; to tiešsaistes platforma nodrošina neatkarīgi no šo sieviešu dzīvesvietas. Tas ļauj **uzlabot** pieejamo resursu **ietekmi**.

Tiešsaistes platformā ir pieejami:

- ✓ **Informatīvie materiāli**, tostarp plaša informācija un resursi par dzimumu vardarbību un intīmā partnera vardarbību. Platforma var kalpot kā informācijas papildu avots tām sievietēm, kuras ir iesaistījušās pašpalīdzības grupā vai profilakses grupas semināros. Kā atsaucis materiāls platformā ir iekļauti atsevišķi abu grupu semināros apskatītie jautājumi, kā arī materiāli par juridiskiem jautājumiem.

- ✓ **Psihologa un jurista tiešsaistes konsultācijas (mājaslapa, Skype)**, kuras paredzētas sievietēm, kas ir cietušas vai cieš vardarbības dēļ. Tās papildus palīdz sievietēm, kurām tiek sniegtas gan psihologa, gan jurista individuālās konsultācijas klātienē. Psihologa un jurista tiešsaistes konsultācijas var izmantot sievietes, kurām šāds pakalpojums ir nepieciešams, neatkarīgi no viņu atrašanās vietas (vairāk informācijas par individuālajām konsultācijām sk. 4.2.3. sadaļā).

Tiešsaistes platforma ir pieejama vietnē: www.srep.ro/wompower/platform.

5. nodaļa

NOBEIGUMA PIEZĪMES

Projektā WOMPOWER deviņi partneri no astoņām Eiropas valstīm ir apkopojuši savu pieredzi un izstrādājuši visaptverošu vardarbības novēršanas un atbalsta pasākumu modeli sievietēm, kuras piedzīvojušas ar dzimumu saistītu vardarbību.

Šim informatīvajam materiālam ir pievienots DVD, kurā sniegta informācija arī par modeļa ieviešanu.

Ceram, ka šis modelis noderēs arī citiem speciālistiem, kuri varēs to izmantot savā profesionālajā darbībā, pielāgojot šo modeli katras sievietes vai sieviešu grupas vajadzībām un vēlmēm.

Projekta laikā esam sapratuši, ka, runājot par vardarbību pret sievietēm, ir svarīgi izmantot vienotu terminoloģiju, kā norādīts arī šī materiāla sadaļā „Konceptuālais satvars” (2. nodaļa). Starptautiskās organizācijas, runājot par vardarbību pret sievietēm, parasti lieto divus terminus: „vardarbība pret sievietēm” un „ar dzimumu saistīta vardarbība” (jeb „dzimumu vardarbība”). Vairākās valstīs ar terminu „vardarbība ģimenē” saprot gan ģimenē notiekošu vardarbību, gan intīmā partnera vardarbību.

Projekts WOMPOWER deva partneriem iespēju dalīties pieredzē un izstrādāt vienotu stratēģiju cīņai pret vardarbību, kas saistīta ar upura dzimumu.

Ceram, ka šī brošūra sniegs noderīgu informāciju visaptverošu vardarbības novēršanas un atbalsta pasākumu ieviešanai, ņemot vērā dzimuma perspektīvu, kā arī palīdzēs izskaust ar dzimumu saistītu vardarbību.

Vairāk informācijas par projektu WOMPOWER un tā rezultātiem var uzzināt tīmekļa vietnē www.srep.ro/wompower, kur sadaļā „Partneri” norādīta arī katras partnerorganizācijas kontaktinformācija.

Atlasītie literatūras avoti un bibliogrāfija

Konceptuālais pamats

Starptautiskais un Eiropas regulējums

Konvencija par sieviešu diskriminācijas izskaušanu (*CEDAW*), 1992. gada Vispārējais ieteikums Nr. 19. [Saite uz PDF](#)

Pekinas Rīcības platforma (1995). [Saite uz PDF](#)

Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu (2011). [Saite uz PDF](#)

Krug, E. G. et al (2002). *World report on violence and health*. Geneva: World Health Organization. [Saite uz PDF](#)

Vardarbība pret sievieti: analīze, ņemot vērā dzimumu aspektu

European Women's Lobby (2010). *Towards a Europe free from all forms of violence against women*. [Saite uz PDF](#)

Rīcībspējas palielināšana

Sardenberg (2008). *Liberal vs. Liberating Empowerment: A Latin American Feminist Perspective on Conceptualising*. *IDS Bulletin, Volume 39, No 6*. [Saite uz PDF](#)

Krusteniskā perspektīva

AWID (2004). *Intersectionality: A tool for gender and economic justice*. [Saite uz PDF](#)

Crenshaw, Kimberlé W. (1991). *Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color*. *Stanford Law Review, Vol. 43, No 6*.

Fundació SURT (2012). *EMPOW-AIR. European comparative report on violence against women within romani communities*. Barcelona: Fundació SURT.

Ekoloģiskais modelis ar vardarbību saistīto jautājumu skatīšanai

HEISE, Lori (1998). *Violence against Women. An Integrated, Ecological Framework, in Violence against Women*. June 1998, vol 4. no 3, p. 262-290. [Saite uz PDF](#)

Bronfenbrenner, U. (1994). *Ecological models of human development*. *International Encyclopedia of Education*. Vol.3, 2nd Ed. Oxford: Elsevier.

Zināšanās balstīta pieeja

SURT Women's Foundation (2013). *Forward: A competence-based approach to improve the social inclusion of migrant women*. [Saite uz PDF](#)

Obligātie kvalitātes standarti atbalsta pasākumiem

Eiropas Padome (2007). *Cīņa pret vardarbību pret sievietēm: obligātie standarti atbalsta pasākumiem*. [Saite uz PDF](#)

Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts (2012). *Pekinas Rīcības platformas ieviešanas pārskats ES dalībvalstīs. Vardarbība pret sievietēm. Palīdzība upuriem*. [Saite uz PDF](#)

Rokasgrāmatas speciālistiem

University of Saskatchewan (2001), *Working with battered women: a handbook for healthcare professionals*. [Saite uz PDF](#)

Alto Comisionado de las Naciones Unidas para los Refugiados-ACNUR (2010). *Grupos de apoyo para mujeres afectadas por violencia: Manual de agendas para el trabajo grupal*. [Saite uz PDF](#)

Gender Equality Awareness Raising against Intimate Partner Violence (2011), *Booklet III: Teacher's Manual*. [Saite uz PDF](#)

Council of Europe (2013). *Gender matters. A manual on addressing gender-based violence affecting young people*. [Saite uz PDF](#)

Mediterranean Institute for Gender Studies (2012). *Youth 4 youth. A manual for empowering young people in preventing gender-based violence through peer education*. Daphne III Programme, European Commission.

Fundació SURT (2010). *L'abordatge de la violència masclista a SURT. La Bastida, Núm. 2*.

Publikācija sagatavota ar Eiropas Komisijas programmas DAPHNE III finansiālo atbalstu. Par publikācijas saturu atbild tās autori, un publikācija neatspoguļo Eiropas Komisijas viedokli.